

Samtal om svenskan: hur diskussionsregler med moderering motverkar gruppolarisering i likasinnade grupper

MARINA LINDELL, KIM STRANDBERG,
STAFFAN HIMMELROOS OCH KIMMO GRÖNLUND

ABSTRACT
Discussions about the Swedish language in Finland: how discussion rules and facilitation alleviate group polarisation in like-minded groups

A frequent assumption in the social psychological literature is that when like-minded people discuss with each other, their opinions tend to become more extreme. This phenomenon is called group polarization. In groups lacking participants with different opinions, participants tend to confirm their group identity and the prevailing opinion, often without reflecting on their own position. However, discussion rules and facilitation might alleviate group polarization, but studies where these factors can be systematically analysed are still scarce. In this study we are interested in examining whether group polarization can be alleviated with the use of discussion rules and facilitation. The study is designed as an experimental citizen discussion in which 187 Finnish-speaking Finns discussed the status of the Swedish language in Finland. The purpose of the experiment was to examine if and how group polarization in like-minded discussions is dependent on the nature of the discussions.

The participants were divided into opinion enclaves based on their initial opinion about the status of the Swedish language in Finland. Each opinion enclave had two treatments: 1) discussion with specific deliberative discussion rules and facilitation (deliberation) and 2) discussion without any discussion rules or facilitation (no deliberation). The results indicate that deliberation can alleviate group polarization and prevent the development of extreme opinions about the Swedish language in Finland, whereas no deliberation tend to induce group polarization and more extreme opinions.

Introduktion

Ett öppet demokratiskt samhälle kännetecknas av en mångfald av åsikter och argument, vilka helst skall föras fram och prövas i offentlig debatt. Syftet med det demokratiska samtalet är att ge en möjlighet för olika åsikter att mötas, samt skapa förståelse för andras synvinklar, men alla politiska samtal leder inte nödvändigtvis till någon större förståelse för åsikter som avviker från de egna. En stor del av de diskussioner som förekommer i civilsamhället idag sker bland likasinnade individer. I synnerhet internet och sociala medier har gjort det lättare att hitta meningsfränder ute i samhället. På engelska används termen *enclave deliberation*, för att beskriva denna

typ av diskussion där endast personer med likasinnade åsikter ingår. I artikeln använder vi framöver begreppet enklavsamtal. Många forskare (t.ex. Sunstein 2009, 4) är oroade över att demokratin försämras om vi endast diskuterar med likasinnade individer, eftersom detta på sikt kan öka polariseringen av samhällsklimatet. När personer som tycker lika diskuterar med varandra tenderar de att bekräfta varandras åsikter och åsikterna riskerar även att bli mer extrema än vad de var innan diskussionen. Samtidigt finns det risk för att man bekräftar varandras kognitiva missuppfattningar (Sunstein 2006, 60–61).

Under de senaste åren har även åsikterna om det svenska i Finland till synes polariserats. Förståelsen för den svenskspråkiga minoriteten i Finland har

minskat (Bengtsson 2013) och det svenska språket i Finland har kommit att bli en fråga som tydligt delar de finskspråkiga. De kritiska åsikterna om den obligatoriska skolundervisningen i svenska har blivit mer skarpa, framförallt i diverse diskussioner på nätet och i sociala medier (Saukkonen 2011). Motståndet mot det svenska har även tagit sig uttryck i form av medborgarinitiativ, och tillhörande riksdagsdebatt, mot obligatoriska studier i svenska i de finskspråkiga skolorna. Flera medborgarinitiativ om att göra svenska språket valbart i skolundervisningen (istället för obligatoriskt som nu) har initierats de senaste åren. Även om endast ett av initiativen har fått de 50 000 underskrifter som krävs för att det skall tas upp till behandling i riksdagen är frågan om det svenska språket i Finland en fråga som tydligt delar de finskspråkiga, och de negativa attityderna har tilltagit under senare år.

Inom deliberativ demokratiteori, även kallad samtalsdemokrati på svenska, betonas behovet av dialog och diskussion mellan personer som representerar olika åsikter och intressen. Termen deliberation används för att beskriva en diskussion där deltagarna lägger fram argument, överväger och reflekterar över varandras preferenser och – slutligen – fattar ett gemensamt beslut (Chambers 2003, 203). I en deliberativ diskussion finns samtalsregler som betonar ömsesidighet, respekt och öppenhet gentemot andras argument. Ofta används även en moderator för att se till att alla har möjlighet att göra sin röst hörd. Utan moderator och samtalsregler finns det en uppenbar risk för att deltagarna i diskussionen inte försöker reda ut olika sidor av en fråga och se på den ur olika synvinklar. Moderatören introducerar samtalsreglerna – som i sin tur kräver att deltagarna berättigar sina påståenden och kritiskt utvärderar varandras idéer – och detta gör deliberation till något annat än vardagliga politiska samtal (Dillard 2013, 218). Införandet av moderatorer och samtalsregler i enklavsamtal kan därmed ha en positiv effekt på diskussionens kvalitet och förhindra negativa effekter, såsom gruppolarisering, som kan uppstå när likasinnade diskuterar.

Enligt forskning i deliberativ demokrati kan samtalsregler i kombination med en moderator förhindra att åsikterna blir mer extrema (se t.ex. Gerber 2015; Grönlund m.fl. 2015; Lindell m.fl. 2017; Strandberg m.fl. 2017). Detta antas bero på att dylika strukturerade samtal bidrar till att skapa en öppen atmosfär där alla deltar - genom att uppmuntra

tysta deltagare att delta och dämpa dominerande deltagare från att ta över (Dillard 2013, 218; Landwehr 2014, 79). Denna studie analyserar om åsikter i enklavsamtal påverkas av förutsättningarna för diskussionen (deliberation versus icke-deliberation). Vi vill pröva antagandet att samtalsregler och moderering, framöver kallat deliberation, kan förhindra att åsikterna blir mer extrema i samtal med likasinnade. Våra data härstammar från en experimentell medborgardiskussion, med temat svenska språket och dess ställning i Finland, som genomfördes 2014. Temat var högaktuellt på grund av medborgarinitiativet och diskuterades aktivt i media vid tidpunkten för vår undersökning.

Syftet med denna studie är att testa huruvida deliberation kan hindra gruppolarisering gällande åsikter om det svenska i Finland. Kan en glidning mot mer extrema åsikter förhindras? Vårt huvudantagande är att enklavsamtal utan särskilda samtalsregler leder till gruppolarisering medan deliberation i enklavsamtal dämpar gruppolarisering. Följande forskningsfråga är därmed central: Blir åsikterna om det svenska i Finland mer extrema i enklavsamtal där det saknas moderator och deliberativa samtalsregler än i diskussioner där dessa finns? Vi analyserar detta med hjälp av ett experimentellt upplägg där 187 personer diskuterade svenska språkets ställning i Finland i likasinnade åsiktsgrupper. Hälften av grupperna diskuterade utan samtalsregler och moderator och hälften diskuterade med samtalsregler och moderator. De övergripande resultaten stöder vårt huvudantagande att deliberation kan förhindra mer extrema åsikter om det svenska i Finland medan motsatsen gäller utan dessa samtalsregler och moderation. Genom att med experimentell systematik testa hur deliberation motverkar gruppolarisering bidrar studien till kunskapen om både deliberation och gruppolarisering. Trots mångfalden av studier om deliberation och även om gruppolarisering är det fortfarande påfallande få som systematiskt kopplat ihop dessa.

Teori och bakgrund

Det generella åsiktsläget om svenska språket i Finland

Innan vi går över till att diskutera teoretiska perspektiv på enklavsamtal och gruppolarisering, samt ef-

fekterna av samtalsregler och moderering i deliberativa diskussioner, är det skäl att redogöra för hur åsikterna om svenskan såg ut i Finland vid tidpunkten för studiens experiment.

Om man bortser från 1920- och 1930-talets språkstridigheter har spänningarna mellan den finska och svenska språkgruppen i Finland varit relativt små (Karvonen 2006). På senare tid har dock kritiken av svenskans ställning i Finland hårdnat. För det första syns detta genom en aktivism på olika internetforum sedan början av 2000-talet (Saukkonen 2011). För det andra har sannfinländarnas, det parti som är mest kritiskt till det svenska språkets status i Finland (Grönlund och Westinen 2011), ökade väljarstöd gett en stark partipolitisk plattform för dessa röster. Den ökade aktiviteten i denna fråga exemplifieras också av att det initierats ett flertal medborgarinitiativ mot de obligatoriska studierna i svenska för finskspråki-

ga eller svenskans roll som nationalspråk (kansalaisaloite.fi: OM 35/52/2016; OM 34/52/2013; OM 11/52/2013; OM 7/52/2013; OM 12/52/2013). Å andra sidan finns det också många finskspråkiga som värnar om ett tvåspråkigt Finland. Som ett resultat av detta arbete har vi bl.a. sett en ny språklag 2004 och en nationalspråksstrategi som understöder två livskraftiga nationalspråk i Finland (oikeusministerio.fi). Stödet för svenskan hos den politiska eliten framgick även tydligt av hur riksdagens röster föll i behandlingen sjätte mars 2015 av det medborgarinitiativ som ville avskaffa den obligatoriska skolundervisningen i svenska: 48 röster för förslaget att avskaffa obligatorisk svenskundervisning och 134 röster mot.

Att det finns delade meningar om det svenska i Finland framgår även av den enkät som används vid rekryteringen av deltagare (senare benämnd T1) till

Tabell 1. Attityder till det svenska i Finland hösten 2014

<i>Påståenden om svenskan i Finland</i>	Starkt av samma åsikt %	Av samma åsikt %	Av annan åsikt %	Starkt av annan åsikt
Det svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället	17	43	29	11
Jag skulle ha studerat svenska även om det hade varit frivilligt	18	33	27	21
Finland har ekonomisk nytta av sin tvåspråkighet	12	40	35	13
Kunskaper i svenska behövs för att skapa goda kontakter till övriga nordiska länder	18	40	31	11
Det är viktigt att svenskspråkiga kan få service på sitt modersmål	11	47	30	11
Ledande politiker i vårt land bör kunna både finska och svenska	23	43	27	7
Det vore illa om det svenska språket skulle dö ut i Finland	24	42	24	9
Staten och kommunerna använder för mycket pengar till svenskspråkig service	18	35	42	5
Endast finlandssvenskarna gynnas av Finlands tvåspråkighet	20	26	41	13
Finlandssvenskarna är en privilegierad grupp	17	34	41	9
I Finland är det orimligt att kräva offentliga tjänster på något annat språk än finska	11	27	52	11
Det borde vara frivilligt att studera svenska	38	35	22	5
Det skulle vara mer användbart att studera något annat språk än svenska i skolan	28	37	31	5
Svenska Folkpartiet (SFP) har för mycket makt i förhållande till dess storlek	25	32	39	4
Data är viktade enligt ålder, kön och landskap.				
Totalt 7321 respondenter från rekryteringen till både online och offline experimentet				

det experiment vi analyserar här. I tabell 1 presenteras ett urval påståenden om det svenska i Finland från denna enkät. Tabellen visar enkla fördelningar mellan de som instämmer med påståendet och de som är av annan åsikt.

Liksom flera opinionsundersökningar gjorda under de senaste åren, visar vår rekryteringsenkät att en majoritet (73 %) av de finskspråkiga finländarna hellre skulle se att studier i svenska var frivilliga. Hälften anser dessutom att finlandssvenskarna utgör en privilegierad grupp. I mer generella frågor om det svenska i Finland: ”väsentlig del av det finländska samhället” och ”illa om det svenska språket dog ut” finns det dock ett klart stöd bland finskspråkiga. Likaså anser en majoritet att svenskan är en viktig del i den nordiska dimensionen. Sammantaget ställer sig ungefär lika många positivt som negativt till det svenska i Finland, men det finns en tydlig variation mellan påståendena. I den mån man vill undersöka huruvida åsikter om det svenska i Finland blir mer extrema efter diskussion med likasinnade är det således viktigt att förstå de olika dimensionerna.

Enklavsamtal och gruppolarisering

Den samlade kunskapen om effekterna av enklavsamtal härstammar främst från olika socialpsykologiska experiment. En av de mest analyserade effekterna av diskussioner mellan likasinnade är gruppolarisering. Gruppolarisering som fenomen har undersökts i socialpsykologiska studier allt sedan 1970-talet och diskuterades först av Serge Moscovici och Marisa Zavalloni (1969). David G. Myers och George D. Bishop (1970) var de första som konstaterade att åsikter blir mer extrema då likasinnade diskuterar tillsammans. Cass R. Sunstein (2009, 2–3) menar att detta beror på att likasinnade individer, när de diskuterar i grupp, blir mer övertygade i sin åsikt och därmed får en mer extrem åsikt än de hade innan diskussionen eftersom deltagarna stöder varandras initiala åsikter. Samtidigt kan missuppfattningar förstärkas, eftersom ensidiga och felaktiga uppfattningar bekräftas.

Sunstein definierar gruppolarisering (2002, 176) så här: ”[...] *members of a deliberating group predictably move toward a more extreme point in the direction indicated by the members' predeliberation tendencies*”. Gruppolarisering innebär alltså att medlemmarna inom gruppen, och därmed gruppen som

helhet, intar en mer extrem position – i den riktning som den initiala åsikten ligger. Resultatet av gruppolarisering är både att variansen mellan gruppmedlemmarna minskar, då individuella skillnaderna minskar, och att gruppen som helhet får en mer extrem åsikt (Sunstein 2002, 178). Gruppolarisering sker unilateralt då gruppens medelåsikt förflyttar sig mot endera polen. Eftersom likasinnade grupper polariseras i olika riktning kan samhällsklimatet överlag bli mera polariserat då åsikterna blir mer extrema i båda riktningarna. Detta gör det svårare att komma överens i politiska sakfrågor och att fatta demokratiska beslut. En stark känsla av gruppsamhörighet leder till en starkare gruppolarisering (Sunstein 2009, 42). Sunstein hävdar att gruppolarisering kan minimeras och t.o.m. undvikas genom gruppdiskussionernas struktur och genom att deltagarna får ta del av argument som de från början inte understödde. Han konstaterar att moderatorer, slumpmässigt urval och frånvaro av omröstning kan minska gruppolarisering och öka deliberationens kvalitet (se även Chambers 2003, 319–320).

I litteraturen finns två huvudsakliga förklaringar till varför åsikter blir mer extrema i likasinnade grupper: effekter av information och effekter av sociala normer (Brauer m.fl. 1995; Isenberg 1986; Karpowitz m.fl. 2009; Lamm m.fl. 1973; Schkade m.fl. 2007; Sunstein 2002; Vinokur och Burnstein 1978). Den första förklaringen hävdar att gruppolarisering beror på att informationen är snedvriden i majoritetens riktning utan att gruppmedlemmarna vet om eller märker det. De agerar som om informationen i gruppen representerar olika uppfattningar. Det framkommer flera argument och mer information som stöder majoritetens åsikt eftersom fler personer för fram dessa argument och denna information. Den initialt rådande åsikten får därmed mer stöd i diskussionen, vilket leder till att den initiala åsikten i gruppen förstärks (Sunstein 2009, 121–122; Vinokur och Burnstein 1978, 873). Det finns även forskning som visar att människor överlag är mer benägna att tro på argument och information som stöder deras initiala åsikt, än information som inte överensstämmer med denna åsikt (Taber och Lodge 2006).

En annan förklaring betonar att det i likasinnade grupper finns en anpassning till den rådande sociala normen. Normativt inflytande förutsätter att det finns ett behov av social acceptans och harmoni med andra. När individerna anpassar sig till de förväntningar andra har på dem och de undviker att upp-

träda på ett sätt som väcker andras ogillande handlar det om normativt inflytande. I gruppdiskussioner söker individen stöd för sin åsikt, och stöd förstärker den egna initiala åsikten. Extrema åsikter som är i linje med majoritetsåsikten tenderar att vara uppskattade i gruppen och en individ kan därför vilja presentera en mer extrem åsikt för att få större social acceptans. Åsikten förändras beroende på vad de andra gruppmedlemmarna tycker (Brauer m.fl. 1995; Lamm m.fl. 1973; Myers och Lamm 1975). Enligt Sunstein (2009) är personer med starka åsikter och personer som är säkra på sig själva mera benägna att utveckla en mer extrem åsikt som resultat av deliberation. Individer som initialt har starka åsikter behöver mycket information eller socialt tryck för att deras åsikter skall förändras.

Trots omfattande bevis för gruppolarisering från det socialpsykologiska fältet visar analyser från deliberativa medborgarforum att gruppolarisering inte verkar utgöra ett problem för dessa gruppdiskussioner (Farrar m.fl. 2009). En viktig skillnad mellan socialpsykologisk forskning om enkla samtalsamtal och deliberativa gruppdiskussioner är att de senare i enlighet med samtalsdemokratiteori använder sig av heterogena diskussionsgrupper där olika åsikter finns representerade.

Förutsättningarna är därför ganska så olika, eftersom det i heterogena grupper finns tillgång till mångsidig information och anpassningen till den sociala normen inte nödvändigtvis är så stark. Det finns dock forskning som tyder på att inte heller likasinnade grupper i deliberativa medborgarforum polariseras (Grönlund m.fl. 2015). Därmed är det inte nödvändigtvis gruppens sammansättning som utgör det viktigaste elementet för att motverka gruppolarisering. Det andra elementet som skiljer gruppdiskussioner i socialpsykologiska experiment från deliberativa gruppdiskussioner är deliberativa normer. I deliberativa forum strävar man efter att diskussionen skall följa centrala deliberativa värderingar genom att införa samtalsregler och ha en moderator närvarande. Det är möjligt att införandet av dylika samtalsregler och en moderator kan förhindra gruppolarisering i likasinnade grupper. Denna studie är bland de första att systematiskt undersöka effekterna av deliberation kontra icke-deliberation i enkla samtalsamtal. Genom att designa ett experiment med likasinnade åsiktsgrupper där deltagarna slumpmässigt väljs till att deliberera eller endast diskutera fritt kan vår förståelse av enkla samtalsamtal ökas.

Moderering av deliberativa samtal

Det finns olika tekniker att moderera deliberativa samtal. Moderatoren kan inta en passivare eller aktiva roll och olika verk samma mekanismer kan lyftas fram. Denna studie analyserar dock inte olika faciliteringstekniker utan vi är intresserade av "det deliberativa paketet" (Mutz 2006), inte vilka element som orsakar vad. Vi ser modereringen av deliberativa samtal som bestående av två sammanlänkade mekanismer: deliberativa regler och en moderator. Samtalsreglerna återspeglar deliberativa normer och tar fasta på att varje deltagare skall få komma till tals, att de skall lyssna på andra, bemöta andra med respekt, lära sig om nya saker och förhålla sig öppen för andras åsikter och förslag samt att motivera sina argument så att andra kan överväga dem och ta dem i beaktande (Landwehr 2014). Moderatoren har som uppgift att se till att reglerna följs, och fungerar som ett stöd för diskussionen (Mansbridge m.fl. 2006) Reglerna och moderatoren ska bidra till en diskussion kännetecknad av respekt och ömsesidighet som möjliggör att alla deltagare kan bidra till diskussionen (Smith 2009). Moderators uppgift är främst att se till att diskussionen är öppen och balanserad. Dennes roll är att agera en opartisk samtalsledare som främst ser till att alla kan göra sin röst hörd och att ömsesidig respekt och vilja att lyssna till andra består. Moderatoren skall vara så neutral som möjligt och endast blanda sig i diskussionen om den förlorar fokus, stannar upp eller om någon tydligt bryter mot samtalsreglerna (Gerber 2015). Reglerna och moderatoren ses som centrala element med vars hjälp deliberativa normer kan upprätthållas, även i diskussioner med likasinnade.

Moderering av deliberation kan ta sig lite olika uttryck beroende på diskussionsgruppens sammansättning. Under alla omständigheter bör modereringen uppmuntra till presentation av välvägd argument samt en kritisk värdering av dessa argument. I en diskussion där olika åsikter möts är det således av särskilt stor vikt att man är villig att lyssna även på dem som inte delar ens ursprungliga åsikt. I enkla samtalsamtal är kritiskt tänkande extra viktigt. Eftersom deltagarna i en likasinnad grupp delar åsikt med dem de diskuterar med kan det vara svårt att inse brister i de argument de för fram. De är skyddade från en kritik som härstammar från andra perspektiv och kan således dra snäva eller felaktiga slutsatser på basis av den begränsade information de har.

Moderatorns roll är här att uppmuntra diskussionsparterna till att kritiskt granska sina egna argument och uppmuntra dem att reflektera över det faktum att det finns andra åsikter (utanför gruppen) och att dessa åsikter också kan vara berättigade. Därmed förväntas risken för att gruppolarisering skall uppstå minska. Utan regler och moderator har deltagarna i likasinnade diskussionsgrupper liten orsak att granska sina egna argument eller överväga hur deras argument och åsikter kan övertyga personer som har en annan åsikt.

Även om moderering ofta ses som ett viktigt element saknas det fortfarande forskning som direkt analyserar skillnaden i effekter på gruppolarisering i *enkla samtal* med eller utan deliberation (Grönlund m.fl. 2015; Strandberg m.fl. 2017). Denna studie fyller därmed en viktig lucka i forskningen, eftersom vi med hjälp av experimentell design systematiskt kan jämföra *enkla samtal* med eller utan deliberation. Utgående från diskussionen kan vi därmed formulera följande två hypoteser:

H1: Åsikterna blir mer extrema i enkla samtal utan särskilda regler eller moderering.

H2: Åsikterna blir inte mer extrema i enkla samtal med regler och moderering.

Material och metod

Experimentets upplägg och design

För att undersöka vilken effekt deliberativa normer har på åsikterna i enkla samtal om svenska språkets ställning, använder vi oss av ett experiment där medborgare diskuterade i smågrupper. Vårt experiment var ett "laboratorium-på-fältet"-experiment så tillvida att experimentell logik tillämpades på evenemang som ordnades i en samhälllig kontext¹. Dyliga experimentella upplägg anses ha bättre extern validitet än renodlade laboratorieexperiment (Morton och Williams 2010, 296–297; Strandberg 2015, 12). Temat för medborgardiskussionen i experimentet var det svenska språkets ställning i Finland, vilket var ett mycket aktuellt tema i samhällsdebatten vid tidpunkten för experimentet, hösten 2014. Experimentets huvudsakliga syfte var att analysera och jämföra gruppolarisering i likasinnade grupper där moderator och samtalsregler användes med grupper där moderator och samtalsregler saknades.

För att kunna bilda åsiktsenkaver bestående av likasinnade individer, skickade vi ut en rekryteringsenkät (i fortsättningen förkortad till T1) till 35000 finskspråkiga finländare i åldern 18 till 80 år. Syftet med rekryteringsenkäten var att få en uppfattning om respondenternas åsikter om svenska språkets ställning i Finland. Utifrån enkätens påståenden om det svenska språkets ställning skapade vi en summa variabel med skalan 0 till 14 där ett högt värde indikerar en mer positiv inställning till svenska språkets ställning. För att skapa åsiktsenkaverna delade vi in respondenterna (totalt svarade 7307 personer på rekryteringsenkäten) i två grupper "för svenskan" och "mot svenskan". De som hade ett värde på högst 6,0 på summa variabeln (skala 0–14) inkluderades i åsiktsenkaven "mot svenskan" (N = 2918) och de som hade ett värde över 8,0 (N = 2821) inkluderades i åsiktsenkaven "för svenskan". Personer vars åsikter om det svenska i Finland befann sig i mitten på skalan, mellan värdena 6,0 och 8,0, exkluderades således från fortsatt deltagande i experimentet. Det är givetvis skäl att komma ihåg att dessa enkaver bara är approximeringar av enkaver i verkligheten vilka ofta formas under en klart längre tidperiod än detta experiments enkaver.

Experimentets deltagare, rekryteringsprocess och bortfallsanalys

Från vardera åsiktsenkaven bjöd vi in de personer som visat intresse att delta i experimentet (total N = 681). Alla inbjudna erbjöds en kompensation, värd 90 euro, för att delta i hela experimentet. I detta skede avslöjade vi inte det egentliga syftet med experimentet utan deltagarna visste bara att det var en diskussion arrangerad av forskare om svenska språkets ställning, där syftet angavs vara att undersöka medborgarnas ståndpunkter i denna fråga. De egentliga behandlingarna informerades de om i efterhand. Av alla inbjudna var det slutligen 312 deltagare som de facto deltog i medborgardiskussionen. Analyserna i denna studie berör 187 av dessa deltagare. De övriga har uteslutits från dessa analyser eftersom de behandlingar de tog del av inte motsvarar syftet hos denna studie.

Givet åsikternas centrala roll i det föreliggande experimentet undersökte vi om bortfallet i experimentets rekryteringsprocess eventuellt hade orsakat förskjutningar i deltagarnas åsikter om det svenska

i Finland jämfört med det initiala urvalet. I båda åsiktsenkla-vern fanns en tendens till att de slutliga deltagarna är aningen mer positivt inställda till svenska språket än de som besvarade T1 enkäten. I enkla-ven mot svenskan var medelåsikten i enkäten 3,90 och bland de inbjudna deltagarna 3,80 på skalan mellan 0 och 14 medan den hos de slutliga deltagarna var 4,21. På samma sätt skedde en glidning i enkla-ven för svenskan: medeltalet var 9,93 i enkäten, 10,28 bland de inbjudna och 10,26 bland de slutliga deltagarna. Möjligtvis kunde detta tolkas som en effekt av social önskvärdhet på så sätt att de mest kritiskt inställda har ett större motstånd mot att delta i experimentet för att de upplever att deras åsikt kanske skiljer sig från samhällsnormens (jfr Sunstein 2009, 34–36).

Experimentets behandling och process

Experimentet använde en enfaktors pre-test post-test design (Morton och Williams 2010) vilket innebär att deltagarna inom vardera enkla-ven slumpmässigt delades in i två behandlingar, antingen med eller utan moderator och samtalsregler². De experimentella behandlingarna benämns deliberation (moderator och regler) och icke-deliberation (saknar moderator och regler). Av de 187 deltagarna var 46 i mot-enkla-vens deliberationsbehandling och 42 stycken i samma enkla-vens icke-deliberation. I för-enkla-ven är motsvarande siffror 52 i deliberationen och 47 i icke-deliberationen.

Även om den randomiserade allokeringen till de olika behandlingarna innebär att inga signifikanta skillnader gällande deltagarnas bakgrundsvariabler (mellan de olika behandlingarna) skall uppstå, kan ett lågt deltagarantal innebära en viss risk för skevhet i randomiseringens utfall (Gribbons och Herman 1997). Vi jämförde därför de olika behandlingarna (chi-kvadrat test) enligt fem bakgrundsvariabler; kön, ålder, utbildningsnivå, yrke och boenderegion, för att säkerställa att randomiseringen lyckats. Denna analys visade att det inte fanns några signifikanta skillnader mellan bakgrundsvariablerna för deltagarna i de olika behandlingarna (det lägsta p-värdet var 0,21) och att randomiseringen därmed lyckats.

Våra data omfattar två typer av diskussioner. Diskussion ansikte mot ansikte i smågrupper som ägde rum under ett veckoslut, 22–23 november 2014 och

diskussion över nätet som skedde i en virtuell miljö under olika dagar i november. Varje deltagare deltog bara en gång. Innan diskussionen fyllde alla deltagare i en enkät, som bl.a. innehöll bakgrundsinformation om dem. Alla deltagare fick ett neutralt beskrivet och faktabaserat informationspaket i vilket grundläggande historiska fakta om Finlands tvåspråkighet, nuvarande lagstiftning om svenska språket och information om undervisningen i svenska i finskspråkiga skolor beskrevs. Diskussionerna varade i två timmar. Diskussionerna via nätet skedde med både ljud och webbkamera i Adobe Connect-miljö. Efter diskussionen besvarade deltagarna post-test enkäten (T3) i vilken bl.a. frågorna från enkäten T1 om attityder till svenska språket ställdes igen. I enlighet med den experimentella designen (tabell 4) såg antingen moderatorn till att diskussionsreglerna följdes (behandling: deliberation), eller följde passivt med diskussionen utan styrning (behandling: icke-deliberation). Tidigare studier (t.ex. Dillard 2013) har visat att dylika variationer i moderatorns roll har betydelse för hur 'deliberativ' diskussionerna blir och kan således ses som tämligen goda operationaliseringar av våra behandlingar. I synnerhet kan samtalsreglerna ses som ett stöd för deliberativa normer såsom argumentation, reflektion, ärlighet och respekt³. Moderatorn stöder särskilt normerna växelverkan, inklusion och jämlikt deltagande i diskussionen. Vi ser alltså behandlingen "deliberation" som ett helhetspaket i denna studie och har i denna studie sålunda ingen ambition att urskilja betydelsen för åsiktpolarisering av specifika element i detta paket.

Resultat

Effekterna av deliberation på gruppolarisering gällande åsikter om det svenska i Finland

Vi prövar vårt grundantagande om att icke-deliberativa enkla-ven samtal leder till att åsikterna om det svenska i Finland blir mer extrema medan enkla-ven samtal med deliberation inte leder till gruppolarisering. Detta prövas på två sätt. För det första analyseras, i tabellerna 2 och 3, hur åsikterna om det svenska i Finland har förändrats inom varje åsiktsenkla-ven och om det finns skillnader mellan de två behandlingarna. I tabellerna 2 och 3 är det således förändringen i åsikterna före och efter diskussionen

(för de 14 frågorna om svenska språkets ställning i Finland) som är i fokus. Samma jämförelser görs även med en summavariabel där alla 14 frågorna är summerade. Fokuseringen på enskilda frågor anser vi ändå vara viktigt eftersom ett summerat index kan dölja intressanta förändringar gällande specifika åsikter om det svenska i Finland och deras eventuella polarisering. För det andra analyseras, i tabell 4, skillnaderna i absolut polarisering mellan de två behandlingarna både för varje enskilt påstående och påståendena summerade. Med absolut polarisering avses ett mått på polarisering där de två åsiktsenkla- verna adderats ihop och åsiktsförändringen före-ef- ter har omvandlats så att ett högre värde alltid indi- kerar mer polarisering (t.ex. ger då en förändring i negativ riktning i åsiktsenkla- ven ”mot svenskan” ett positivt värde på absolut polarisering medan en åsikt- förskjutning i positiv riktning i åsiktsenkla- ven ”för svenskan” ger ett positivt värde på absolut polarise- ring).

I tabell 2 analyseras alltså varje enskilt påstående i åsiktsenkla- ven ”mot svenskan” genom att dels se på åsiktförändringen inom vardera behandlingen (be- roende t-test) och dels genom att jämföra föränd- ringar mellan de olika behandlingarna (oberoende t-test). Alla statistiska test⁴ görs med envägs t-test

eftersom våra huvudförväntningar är klart riktade. Samma jämförelser görs i tabell 3 men här har alla deltagare en initialt positiv åsikt om svenska språkets ställning i Finland (åsiktsenkla- ven ”för svenskan”).

Vi inleder således presentationen genom att i ta- bell 2 se på åsiktsförändringar inom åsiktsenkla- ven ”mot svenskan”. I tabellens övre halva finns påstå- enden vilka är formulerade så att de är positiva till svenskan, att hålla med dessa medför ingen polari- sering medan en avvikande åsikt indikerar polarise- ring. Påståendena i tabellens nedre halva är formu- lerade i negativ riktning, att hålla med dessa innebär en polarisering medan en avvikande åsikt inte med- för polarisering. Längst ner i tabellen anges värdet för summavariabeln (alla 14 påståenden) och ett positivt värde här innebär inte någon polarisering.

Fastän åsiktsförändringarna generellt sett inte är särdeles stora, stöder resultaten antagandet om att deliberation har en viss dämpande effekt på grup- polarisering gällande åsikter om det svenska i Fin- land. Inom *behandlingen med deliberation* syns tre signifikanta förändringar där deltagarnas åsikter om svenskan blivit mer positiva och ingen gruppolari- sering ägt rum. Deltagarna har blivit mer positiva till att studera svenska i skolan även om det vore frivilligt (påstående 2), de håller mera med om att

Tabell 2. Åsiktsförändringar enligt behandling inom ”mot svenskan” enkla- ven. Jämförelse av förändringar inom- och mellan behandlingarna (envägs beroende och oberoende t-test).

Frågor om svenska språkets ställning i Finland	Initial negativ åsikt + deliberation (n = 46)			Initial negativ åsikt + icke- deliberation (n = 42)			Mellan behandlingarna (p-värde)
	Åsikt före	Förändring	p-värde (envägs beroende t- test)	Åsikt före	Förändring	p-värde (envägs beroende t- test)	
1. Svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället	0,53	0,01	0,36	0,53	-0,04	*0,06	*0,08
2. Jag skulle ha studerat svenska i skolan, även om det hade varit frivilligt	0,52	0,07	*0,04	0,49	0,00	0,44	*0,05
3. Tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland	0,47	0,05	*0,02	0,49	-0,08	***0,00	*** 0,00
4. Språkkunskaper i svenska behövs för att skapa goda relationer till de övriga nordiska länderna	0,46	0,01	0,22	0,54	-0,08	*0,03	* 0,02
5. Det är viktigt att svenskspråkiga får service på sitt modersmål	0,50	0,13	***0,00	0,55	0,08	*0,00	0,14
6. Ledande politiker i vårt land bör kunna både finska och svenska	0,53	0,02	0,27	0,49	0,01	0,39	0,38
7. Det skulle vara tråkigt om svenska språket och kulturen försvann från Finland	0,58	0,01	0,34	0,61	0,02	0,28	0,48
8. Staten och kommunerna använder för mycket pengar till svenskspråkig service	0,81	0,05	*0,04	0,86	0,01	0,34	0,14
9. Endast finlandssvenskarna gynnas av Finlands tvåspråkighet	0,76	-0,02	0,26	0,79	0,00	0,50	0,37
10. Finlandssvenskarna är en privilegierad grupp i samhället	0,80	0,02	0,32	0,78	0,03	0,17	0,44
11. I Finland är det orimligt att kräva offentliga tjänster på något annat språk än finska	0,71	-0,03	0,19	0,71	-0,06	*0,09	0,31
12. Det borde bli frivilligt att studera svenska	0,89	0,02	0,12	0,94	0,03	*0,05	0,38
13. Det skulle vara mer användbart att studera något annat språk än svenska i skolan	0,91	-0,01	0,31	0,92	0,00	0,39	0,49
14. Svenska Folkpartiet (SFP) har för mycket makt i förhållande till dess storlek	0,81	0,07	*0,04	0,82	0,05	**0,01	0,37
Summerade åsikter (0–14)	4,15	0,32	*0,08	4,15	-0,25	0,15	*0,04

Not: p-värden märkta med * markeras inte som signifikanta eftersom de går i motsatt riktning till hypotesen. Värdena i övrigt varierar på skalan 0 till 1 där 0 betyder att respondenten är helt av annan åsikt än påståendet och 1 betyder att respondenten är helt av samma åsikt som påståendet. I de summerade åsikterna har värdena inverterats för påståenden 8–14 så att högre värde motsvarar en mer positiv inställning till svenska språket.

tvåspråkigheten i Finland medför ekonomiska fördelar för Finland (påstående 3), och därtill håller de mera med om att det är viktigt att svenskspråkiga garanteras service på eget modersmål (påstående 5). Även för summavariabeln finns en signifikant förändring i de-polariserad riktning.

I behandlingen *icke-deliberation* har i stort sett det motsatta skett: i fråga om fem påståenden har åsikterna blivit mer extrema (påståenden 1, 3, 4, 12 och 14). Detta stöder vår första hypotes. Bland annat har man blivit mer kritisk till att tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland (påstående 3), ett påstående för vilket behandlingen med deliberation istället uppvisade de-polarisering. När vi jämför åsiktsförändringar mellan de två behandlingarna finns det fyra statistiskt signifikanta skillnader – för påståendet om att svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället (påstående 1), för påståendet om att man skulle ha studerat svenska i skolan även om det hade varit frivilligt (påstående 2), för påståendet att tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland (påstående 3) och slutligen gällande påståendet att kunskaper i svenska behövs för att skapa goda relationer till de övriga nordiska länderna (påstående 4). Dessa skillnader stöder våra antaganden att deliberation inte leder till gruppolarisering i frågan om åsikter om det svenska i Finland

medan icke-deliberation leder till gruppolarisering. Även för summavariabelns del är skillnaden mellan de båda behandlingarna signifikant, vilket stöder våra hypoteser.

Vi fortsätter att, i tabell 3, presentera åsiktsförändringarna på motsvarande sätt inom åsiktsenklaven ”för svenskan”. Observera att värdena gällande gruppolarisering här skall tolkas omvänt jämfört med tabell 2, vilket innebär att en förskjutning i positiv riktning nu indikerar en mer extrem åsikt.

Resultaten i tabell 3 är inte särdeles tydliga i *behandlingen med deliberation*. Det finns bara en signifikant förändring i riktning mot mindre extrema åsikter om att det borde vara frivilligt att studera svenska (påstående 12). För de summerade åsikternas del finns det ingen signifikant förändring. Däremot inom *behandlingen icke-deliberation* ger resultaten tydligt vid handen att en gruppolarisering har skett enligt förväntan då samtliga fem signifikanta förändringar indikerar mer extrema åsikter (påståenden 3, 4, 12 och 13). Även summavariabeln visar att åsikterna blivit mer extrema och förändringen är statistiskt signifikant. En intressant aspekt att notera är att påståendet om att tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland (påstående 3), påståendet att språkkunskaper i svenska är viktiga för att skapa goda relationer till de övriga nord-

Tabell 3. Åsiktsförändringar enligt behandling inom ”för svenskan” enklaen. Jämförelse av förändringar inom- och mellan behandlingarna (envägs beroende och oberoende t-test).

Frågor om svenska språkets ställning i Finland	Initial positiv åsikt + deliberation (n = 52)			Initial positiv åsikt + icke-deliberation (n = 47)			Mellan behandlingarna (p-värde)
	Åsikt före	Förändring	p-värde (envägs beroende t-test)	Åsikt före	Förändring	p-värde (envägs beroende t-test)	
1. Svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället	0,84	0,02	0,20	0,86	0,02	0,15	0,48
2. Jag skulle ha studerat svenska i skolan, även om det hade varit frivilligt	0,82	-0,02	0,25	0,86	0,00	0,50	0,31
3. Tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland	0,84	0,03	0,13	0,82	0,05	**0,01	0,39
4. Språkkunskaper i svenska behövs för att skapa goda relationer till de övriga nordiska länderna	0,87	0,03	*0,01	0,82	0,09	*0,00	*0,05
5. Det är viktigt att svenskspråkiga får service på sitt modersmål	0,82	0,00	0,40	0,82	-0,02	0,27	0,42
6. Ledande politiker i vårt land bör kunna både finska och svenska	0,83	0,02	0,21	0,84	-0,01	0,41	0,24
7. Det skulle vara tråkigt om svenska språket och kulturen försvann från Finland	0,95	0,02	0,12	0,90	0,00	0,40	0,19
8. Staten och kommunerna använder för mycket pengar till svenskspråkig service	0,49	0,01	0,35	0,48	0,03	0,13	0,31
9. Endast finlandssvenskarna gynnas av Finlands tvåspråkighet	0,40	-0,01	0,43	0,41	-0,02	0,17	0,25
10. Finlandssvenskarna är en privilegierad grupp i samhället	0,51	0,02	0,24	0,52	-0,06	*0,02	*0,01
11. I Finland är det orimligt att kräva offentliga tjänster på något annat språk än finska	0,43	-0,01	0,38	0,43	0,00	0,50	0,44
12. Det borde bli frivilligt att studera svenska	0,54	0,09	***0,00	0,55	-0,03	*0,07	***0,00
13. Det skulle vara mer användbart att studera något annat språk än svenska i skolan	0,53	0,02	0,22	0,55	-0,07	*0,03	*0,02
14. Svenska Folkpartiet (SFP) har för mycket makt i förhållande till dess storlek	0,55	0,00	0,50	0,55	0,01	0,20	0,25
Summerade åsikter (0–14)	10,24	-0,03	0,42	10,18	0,37	*0,03	*0,05

iska länderna (påstående 4) och påståendet att det borde vara frivilligt att studera svenska (påstående 12) även uppvisade gruppolarisering i behandlingen icke-deliberation inom åsiktsenkla ven ”*mot svenskan*”. Dessa aspekter av svenska språkets ställning i Finland tycks därmed vara någon form av vattendelare mellan de två åsiktslägren.

Sett till jämförelserna mellan behandlingarna (oberoende t-test) finns fyra signifikanta skillnader i åsiktsförändring – gällande påståendet om att språkkunskaper i svenskan behövs för att skapa goda relationer inom Norden (påstående 4), att finlandssvenskarna är en privilegierad grupp i samhället (påstående 10), att det borde bli frivilligt att studera svenska (påstående 12) och även att det skulle vara mer användbart att studera något annat språk än svenska i skolan (påstående 13). Detta resultat tyder på att avsaknad av deliberation verkar leda till gruppolarisering medan deliberation har en dämpande inverkan på polarisering.

Slutligen jämför vi graden av absolut polarisering mellan de två behandlingarna. Såsom tidigare nämdes innebär absolut polarisering ett mått på polarisering där de olika åsiktsenkla venerna adderats ihop och åsiktsförändringen före-efter har omvandlats så att ett högre värde alltid indikerar mer polarisering. I tabell 4 finns en övergripande sammanfattning av våra resultat.

I tabell 4 finns sju signifikanta skillnader – för påståenden 2, 3, 4, 5, 10, 12 och 13 – mellan de två

behandlingarna. Samtliga av dessa, utom påstående fyra om att språkkunskaper i svenska behövs för att skapa goda relationer till övriga nordiska länder där åsikterna i båda behandlingarna har de-polariserats, stöder antagandena om att deliberation dämpar gruppolarisering i enkla vsamtal om det svenska i Finland, medan avsaknad av deliberation leder till mer extrema åsikter. Samma signifikanta skillnad syns även i den summerade polariseringsgraden där icke-deliberation leder till mer extrema åsikter om svenskan medan deliberation påvisar motsatt tendens. Det kan även noteras att de påståenden för vilka signifikanta skillnader finns har en tämligen god tematisk spridning: såväl konkreta påståenden om skolsvenskan såsom mer principiella ståndpunkter ryms med. Intressant att notera är ändå att samtliga påståenden om skolundervisning i svenska (påståenden 2, 12 och 13), uppvisar signifikanta skillnader mellan de två behandlingarna.

Slutdiskussion

Syftet med denna studie var att analysera om enkla vsamtal leder till mer extrema åsikter om det svenska i Finland och huruvida diskussion med moderator och deliberativa samtalsregler har en dämpande inverkan på detta. Vi förväntade oss att enkla vsamtal, utan särskilda regler, leder till gruppolarisering och mer extrema åsikter medan en diskussion med mo-

Tabell 4. Absolut polarisering mellan behandlingar

	Deliberation (N=98)	Icke- deliberation (N=88)	p-värde (mellan behandlingar)
1. Svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället	0,00	0,04	0,12
2. Jag skulle ha studerat svenska i skolan, även om det hade varit frivilligt	-0,05	0,00	†0,06
3. Tvåspråkigheten medför ekonomiska fördelar för Finland	-0,01	0,09	**0,00
4. Språkkunskaper i svenska behövs för att skapa goda relationer till de övriga nordiska länderna	0,01	0,12	*0,05
5. Det är viktigt att svenskspråkiga får service på sitt modersmål	-0,09	-0,04	†0,10
6. Ledande politiker i vårt land bör kunna både finska och svenska	-0,00	-0,01	0,41
7. Det skulle vara tråkigt om svenska språket och kulturen försvann från Finland	0,00	-0,02	0,26
8. Staten och kommunerna använder för mycket pengar till svenskspråkig service	0,03	-0,01	0,13
9. Endast finlandssvenskarna gynnas av Finlands tvåspråkighet	-0,01	0,02	0,23
10. Finlandssvenskarna är en privilegierad grupp i samhället	0,00	0,06	†0,06
11. I Finland är det orimligt att kräva offentliga tjänster på något annat språk än finska	-0,01	-0,03	0,30
12. Det borde bli frivilligt att studera svenska	-0,04	0,04	**0,00
13. Det skulle vara mer användbart att studera något annat språk än svenska i skolan	-0,01	0,04	*0,05
14. Svenska Folkpartiet (SFP) har för mycket makt i förhållande till dess storlek	0,03	0,03	0,48
Summerad polarisering (0–14)	-0,16	0,31	**0,01

Not: Värdena varierar på skalan 0 till 1 där 0 så att högre värde motsvarar en mer positiv inställning till svenska språket. För påståenden 8–14 har svarsalternativen inverterats för att bibehålla logiken med att högre värde motsvarar mer positiv inställning till svenskan.

derator och deliberativa samtalsregler förhindrar att gruppens åsikter blir mer extrema. Resultatet är till det stora hela i enlighet med våra förväntningar, även om vissa undantag kunde skönjas. Till den del som experimentets tillfälligt uppkomna enklaver kan utgöra bas för generaliseringar, verkar deliberativa diskussioner kunna förhindra gruppolarisering i enkla-samtal om det svenska i Finland medan diskussioner utan särskilda regler och moderator istället uppvisade tendenser till gruppolarisering. Vi konstaterade att i synnerhet gällande konkreta påståenden om skolsvenskan gav behandlingarna olika effekt. En del forskare (t.ex. Benoit och Dubra, 2014; Morrell 2010, 103–104) menar att deliberation sällan påverkar åsikter gällande aktuella och kontroversiella frågor. Det faktum att deliberation hade effekt på just den aspekt av svenska språket som var aktuell och omdebatterad i det finländska samhället vid tidpunkten för experimentet är därmed en intressant och viktig upptäckt. Här är det dock skäl till vissa reservationer gällande möjligheten att generalisera utifrån våra resultat. Det är inte självskrivet att de resultat som vi funnit inom våra ad hoc enklaver automatiskt skulle replikeras i enklaver som existerar i verkligheten. Det är fullt tänkbart att åsikterna i verkliga enklaver är mer grundmurade och svårare att rubba än i enklaver i ett experiment. Samtidigt kan det också vara så att deliberation har samma inverkan i verkliga enklaver men att det krävs deliberation under en längre tidsperiod innan den skulle framträda.

Det finns en stor oro för att diskussion med endast likasinnade i förlängningen leder till ett mer polariserat samhällsklimat (se t.ex. Mutz 2006; Sunstein 2009, 4). Extrema åsikter kan göra det svårare att komma överens i politiska frågor. Idag är det allt lättare för individen att välja sina diskussionspartner, vilket ofta innebär att individer umgås med likasinnade eftersom man gärna undviker konflikter som kan uppstå i diskussion med oliktankande. Vår studie visar att det finns ett visst fog för denna oro. I grupperna där diskussionen fördes utan särskilda regler tenderade åsikterna att bli mer extrema. Däremot verkar kombinationen moderator och deliberativa samtalsregler till viss mån förhindra åsikterna från att bli mer extrema. Vi såg också en variation mellan de olika påståendena om det svenska i Finland. Vissa var mer benägna att resultera i polarisering än andra. Den tydligaste vattendelaren var påståenden som berörde den nordiska dimensionen och möjligheten till att få studera svenska på frivillig

väg. Den nordiska dimensionen och skolsvenskan återfinns även bland ämnen där en depolarisering sker för dem som deltar i deliberationsbehandlingen. Även om det finns en spridning bland påståendena som uppvisar en signifikant förändring i en eller annan riktning, återfinns skolsvenskans signifikanta roll i de flesta analyser. Detta kan möjligtvis ha att göra med frågans konkreta natur och givetvis också med dess aktualitet vid tidpunkten för experimentet. Frågan kan ha diskuterats oftare i gruppdiskussionerna och våra deltagare kan även ha varit mer uppmärksamma på just påståendena kring skolsvenskan i enkäterna. Den nordiska dimensionens polariserande roll kan ha att göra med att det är ett av, om inte det, vanligaste argumentet för att lära sig svenska i Finland. Till de påståenden som inte verkade påverkas av de olika behandlingarna hör bland annat principiella påståenden som att det skulle vara tråkigt om svenskan försvann från Finland och att politiker skall kunna både finska och svenska. Det samma gäller påståendena om att det skulle vara orimligt att kräva service på något annat språk än finska och att det endast är finlandssvenskar som har nytta av Finlands tvåspråkighet.

I denna studie ville vi se om, och hur, åsikter om det svenska språket och svenskans ställning i Finland utvecklades i diskussioner med likasinnade under två olika omständigheter. Studien bygger på resultaten från ett experiment och saknade policy-inverkan. För att öka den externa validiteten kunde studien givetvis replikeras och även testas i en kontext med en verklig inverkan på det politiska beslutsfattandet. Deliberation prövades som en metod med vilken gruppolarisering eventuellt kan förhindras. Till skillnad från många studier av deliberativa diskussioner valde vi att frångå den av samtalsdemokratiska teorin beskrivna idealsituationen med heterogena grupper till en gruppkontext som troligen bättre motsvarar de åsiktsläger som idag finns i samhället om t.ex. svenskans ställning i Finland. Studiens resultat tyder på att gruppolarisering inte nödvändigtvis är ett förutbestämt attribut för enkla-samtal, utan kan öka eller minska beroende på omständigheter och kontext. Deliberativa samtalsregler och moderatorer verkar vara två omständigheter som minskar en eventuell gruppolarisering. Detta är goda nyheter för dem som ser möjligheter med enkla-samtal och hur de kunde användas för att stärka demokratin. Enligt Diane Mutz (2006) främjar diskussion med likasinnade engagemang och entusiasm, eftersom

det skapas en vi-anda som är viktig för att man skall engagera sig i samhällsliga frågor. Särskilt marginaliserade grupper kan ha svårt att göra sin röst hörd bland resursstarka individer. Karpowitz m.fl. (2009) menar att demokratisk jämlikhet därför bäst uppnås om marginaliserade grupper först delibererar i sina egna enklaformer innan de övergår till den publika sfären. Enklavsamtal kunde vara en metod där de kunde överväga sina åsikter och diskutera med varandra utan att behöva få kritik eller uppleva dominans från mer resursstarka individer eller från individer med en annan åsikt. Enklavsamtal bör dock vara en del av en större helhet där även ett utbyte mellan olika åsikter förekommer.

NOTER

¹ Experimentet hade två parallella delar: en del av deltagarna deltog i diskussioner på nätet och andra i diskussioner ansikte-mot-ansikte (F2F). För denna studies syfte kommer dessa dock att behandlas och analyseras som en helhet. Jämförelser mellan online och ansikte-mot-ansikte behandlingarna analyseras och rapporteras i en annan artikel (Strandberg m.fl. 2017).

² Det slutliga antalet deltagare varierar något mellan cellerna eftersom alla inte dök upp på deliberationsdagen. Enligt en analys av experimentets statistiska kraft med hjälp av <http://stat.ubc.ca/~rollins/stats/ssize/n2.html>, ger det slutliga antalet deltagare följande värden på 0,10-signifikansnivå (Kraemer och Thiemann 1987): effektstorlek = 0,45 (Cohen's *d*), statistisk kraft = ,95.

³ Reglerna var:

1. Tanken med medborgardiskussionen är att alla ska kunna delta lika mycket i diskussionen.
2. Medborgardiskussionen grundar sig på tanken om att det inte finns varken fel eller rätt åsikter, och att ingen av deltagarna i diskussionen eller ute i samhället har någon slutlig sanning i ärendet.
3. Man bör alltid försöka motivera sina åsikter.
4. Deltagarna i medborgardiskussionen bör bete sig respektfullt mot varandra under diskussionens gång. Var och en bör förhålla sig öppet och fördomsfritt mot andras åsikter och till det faktum att det i samhället i stort finns olika åsikter om frågan.
5. Deltagarna i medborgardiskussionen skall även försöka sätta sig in i andras situation och se på saker från olika synvinklar.

⁴ Statistisk signifikans indikeras på 0.10 nivån för att erhålla tillräcklig statistisk kraft såsom är brukligt i experimentella studier med lågt N (se diskussion i t.ex. Strandberg 2015).

REFERENSER

Bengtsson, Åsa. 2013. *Opinionsmätning om svenskans ställning i Finland*. Helsingfors, Tankesmedjan Magma.

Benoit, Jean-Pierre och Dubra, Juan. 2014. A theory of rational attitude polarization. MPRA Paper No. 60129. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/60129/1/MPra_paper_60129.pdf Hämtad 1.2.2018.

Brauer, Markus, Judd, Charles M. och Gliner, Melissa D. 1995. The effects of repeated expressions on attitude polarization during group discussions. *Journal of Personality and Social Psychology* 68:6, 1014–29.

Chambers, Simone. 2003. Deliberative democracy theory. *Annual Review of Political Science* 6, 307–326.

Cohen, Joshua. 1989. Deliberation and democratic legitimacy. I Derek Matravers och Jonathan Pike (red.), *Debates in contemporary political philosophy*, 342–60.

Dillard, Kara. 2013. Envisioning the role of facilitation in public deliberation. *Journal of Applied Communication Research* 41, 217–235.

Farrar, Cynthia, Green, Donald P., Green, Jennifer E., Nickerson, David W. och Shewfelt, Steven. 2009. Does discussion group composition affect policy preferences? Results from three randomized experiments. *Political Psychology* 30, 615–647.

Gerber, Marlène. 2015. Equal partners in dialogue? Participation equality in a transnational deliberative poll (Europolis). *Political Studies* 63, 110–130.

Gribbons, Barry och Herman, Joan. 1997. True and quasi-experimental designs. *Practical Assessment, Research & Evaluation* 14:5.

Grönlund, Kimmo, Setälä, Maija och Herne, Kaisa. 2015. Does Enclave Deliberation Polarize Opinions? *Political Behavior*. DOI: 10.1007/s11109-015-9304-x

Grönlund, Kimmo och Westinen Jussi. 2011. Puoluevalinta. I Sami Borg (red.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Guttman, Nurit. 2007. Bringing the mountain to the public: Dilemmas and contradictions in the procedures of public deliberation initiatives that aim to get “ordinary citizens” to deliberate policy issues. *Communication Theory* 17, 411–438.

Hewstone, Miles, Stroebe, Wolfgang och Jonas, Klaus. 2012. *An introduction to social psychology*. (5. uppl.). West Sussex: BPS Blackwell.

Isenberg, Daniel J. 1986. Group polarization: A critical review and meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology* 50:6, 1141–1151.

Karpowitz, Christopher F., Raphael, Chad och Hammond IV, Allen S. 2009. Deliberative democracy and inequality: Two cheers for enclave deliberation among the disempowered. *Politics & Society* 37, 576–615.

Karvonen, Lauri. 2006. I stormens öga. Svenska folkpartiet, språkstriden och Laporörelsen. Ingår i Siv Sandberg (red.), *Svenska folkpartiet 100 år*. Esbo: Schildts förlag.

Lamm, Helmut, Trommsdorff, Gisela och Rost-Schaude, Edith. 1973. Group-induced extremization: Review of evidence and a minority-change explanation. *Psychological Reports* 33, 471–484.

Landwehr, Claudia. 2014. Facilitating deliberation: The role of impartial intermediaries in deliberative mini-publics. I Kimmo Grönlund, André Bächtiger och Maija Setälä. (red.), *Deliberative mini-publics: Involving citizens in the democratic process*. Colchester: ECPR Press.

Lindell, Marina, Bächtiger, André, Grönlund, Kimmo, Herne, Kaisa, Setälä, Maija och Wyss, Dominik. 2017. What drives the polarization and moderation of opinions? Evidence from a Finnish citizen deliberation experiment on Immigration. *European Journal of Political Research* 56, 23–45.

Mansbridge, Jane, Hartz-Karp, Janette, Amengual, Matthew och Gastil, John. 2006. Norms of deliberation: An inductive study. *Journal of Public Deliberation* 2:1.

Morton, Rebecca och Williams, Kenneth. 2010. *Experimental political science and the study of causality: From nature to the*

- lab. New York: Cambridge University Press.
- Moscovici, Serge och Zavalloni, Marisa. 1969. The group as a polarizer of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology* 12, 125–135.
- Morrell, Michael E. 2010. *Empathy and democracy: Feeling, thinking, and deliberation*. Pennsylvania: Pennsylvania State Press.
- Mutz, Diane. 2006. *Hearing the other side: Deliberative versus participatory democracy*. New York: Cambridge University Press.
- Myers, David G. och Bishop, George D. 1970. Discussion effects on racial attitudes. *Science* 169, 778–779.
- Myers, David G. och Lamm, Helmut. 1975. The polarizing effect of group discussion. *American Scientist* 63, 297–303.
- Saukkonen, Pasi. 2011. *Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää?* Helsinki: Magma.
- Schkade, David A., Hastie, Reid och Sunstein, Cass R. 2007. What happened on deliberation day? *California Law Review* 95, 915–940.
- Smith, Graham. 2009. *Democratic innovations: Designing institutions for citizen participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strandberg, Kim. 2015. Designing for democracy? An experimental study comparing the outcomes of citizen discussions in online forums to those of a designed online citizen deliberation venue. *European Political Science Review* 7:3, 451–474.
- Strandberg, Kim, Himmelroos, Staffan och Grönlund, Kimmo. 2017. Do discussions in like-minded groups necessarily lead to more extreme opinions? Deliberative democracy and group polarization. *International Political Science Review* (forthcoming).
- Sunstein, Cass R. 2002. The law of group polarization. *The Journal of Political Philosophy* 10, 175–195.
- Sunstein, Cass R. 2006. *Infotopia*. New York: Oxford University Press.
- Sunstein, Cass R. 2009. *Going to extremes: How like minds unite and divide*. New York: Oxford University Press.
- Taber, Charles. S. och Lodge, Milton. 2006. Motivated skepticism in the evaluation of political beliefs. *American Journal of Political Science*, 50:3 755–769.
- Vinokur, Amiram, och Burnstein, Eugene. 1978. Depolarization of attitudes in groups. *Journal of Personality and Social Psychology* 36:8, 872–85.